

บทที่ 5

5.1 บทสรุป

ในปัจจุบันศาลยุติธรรมประสบกับปัญหาการเพิ่มขึ้นของคดี โดยเฉพาะคดีแพ่งได้เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ จำนวนคดีได้เพิ่มขึ้นมากมาภายในทุก ๆ ปี เกินกว่าอัตราจำนวนผู้พิพากษาที่มีอยู่ ประกอบกับคดีมีความสลับซับซ้อนมากกว่าในอดีตทำให้การพิจารณาคดีต้องใช้ระยะเวลามากขึ้น ได้มีความพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น แก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความ หรือการปฏิรูประบบงานของศาลเพื่อลดระยะเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี การดำเนินโครงการศึกษาวิจัยเพื่อปฏิรูประบบงานศาลเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้สำเร็จ

จากการศึกษาพบว่าในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการปรับปรุงให้กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพ ไม่ให้เกิดค่าใช้จ่ายที่มากจนเกินไป และทำให้คดีเสร็จไปได้รวดเร็ว สาเหตุสำคัญของการปรับปรุงคือ ปรับปรุงกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีเดิมให้เป็นประโยชน์ และนำแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานคดี (Case Management) การแบ่งแยกประเภทคดี (Case Classification) รวมทั้งสนับสนุนให้คู่ความหาทางยุติข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น ๆ (Alternative Dispute Resolution) มาใช้แก้ปัญหาดังกล่าว

การศึกษาระบบการก่อนการพิจารณาคดีของประเทศที่ใช้กฎหมายคอมมอนลอว์ ที่มีกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งเหมือนประเทศไทย จะทำให้สามารถเข้าใจได้ว่ากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมีเพื่อทำหน้าที่ประการใด และเหตุใดประเทศคอมมอนลอว์ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและสหรัฐเน้นการดำเนินคดีในชั้นนี้เป็นหลัก และกระบวนการนี้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวในประเทศดังกล่าวได้อย่างไร

กระบวนการก่อนการพิจารณาในประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์คือนำข้อเท็จจริงในคดีเข้าสู่สำนวน ทำให้ข้อเท็จจริงนั้นยุติ และนำเอาการระงับข้อพิพาทมาด้วยวิธีอื่นมาใช้ สนับสนุนให้คู่ความทุกฝ่ายเปิดเผยข้อเท็จจริงที่มี คู่ความจึงสามารถประเมินผลคดีของตนได้ อันนำไปสู่การยอมตกลงกันหรือยอมความกันมากกว่าจะสู้คดีกันต่อไป

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่ง อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

5.1.1 สภาพปัญหาในการพิจารณาคดีแพ่ง

หัวข้อนี้จะได้แสดงให้เห็นทราบสาเหตุที่ควรมีการแก้ไขกระบวนการพิจารณาคดีแพ่ง โดยแยกพิจารณาดังนี้

5.1.1.1 ปริมาณการเพิ่มขึ้นของคดี

ปัจจุบันการเพิ่มขึ้นของคดีที่ศาลต้องทำการพิจารณามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้ศาลประสบกับสภาพคดีล้นศาล มีคดีที่ค้างพิจารณาจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาอื่นตามมาดังนี้

5.1.1.1.1 ปัญหาบุคลากรและสถานที่

แม้ปริมาณคดีเพิ่มมากขึ้น แต่จำนวนผู้พิพากษาไม่ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับปริมาณคดี เมื่อมีผู้พิพากษาน้อยกว่าปริมาณคดีความล่าช้าย่อมเกิดขึ้น ประกอบกับบุคคลภายนอกไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาคดี การดำเนินการใดในคดีแพ่งจะต้องกระทำโดยศาล หากมีการนำบุคคลภายนอกเข้ามาใช้ จะทำให้การพิจารณาบางอย่างสามารถกระทำด้วยบุคคลากรอื่นได้ ทั้งการพิจารณาคดีต้องกระทำในศาล ไม่สามารถกระทำที่อื่นได้ เมื่อการพิจารณาคดีแพ่งต้องกระทำในศาล ต้องมีการเพิ่มจำนวนผู้พิพากษาหรือเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ เพื่อรองรับปริมาณคดี จึงส่งผลให้มีความจำเป็นต้องเพิ่มสถานที่เพื่อรองรับบุคลากรที่จะต้องดำเนินการด้วย หากไม่มีสถานที่ในการทำงานบุคลากรของศาลจะทำงานที่ใด การเพิ่มสถานที่ย่อมหมายถึงงบประมาณที่จะต้องใช้ในการก่อสร้างสถานที่ หากมีการอนุญาตให้มีการดำเนินกระบวนการพิจารณาบางอย่างด้วยบุคคลอื่นได้ จะช่วยลดความจำเป็นในการเพิ่มบุคลากรและสถานที่ได้

5.1.1.1.2 ระบบการพิจารณาคดีแพ่ง

การพิจารณาคดีแพ่งยังรูปแบบเดิมที่ไม่ได้พัฒนาตามสภาพของสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งไม่เหมาะสม หากได้แก้ไขให้มีประสิทธิภาพจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การศึกษาปรับปรุงควรจะได้ศึกษานำเอาวิธีการในประเทศคอมมอนลอว์มาใช้ เพราะมีระบบการพิจารณาคดีแพ่งที่คล้ายคลึงกัน

5.1.2 ความเหมาะสมในปัจจุบันที่จะนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้

การพิจารณาคดีแพ่งแบบต่อเนื่องกัน ไปจนเสร็จคดี มีระยะเวลาที่ว่างระหว่างรอพิจารณาคดีในศาล หากมีการศึกษาเพื่อนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่งมาปรับใช้ จะทำให้สามารถดำเนินกระบวนการก่อนการพิจารณาได้ อย่างไรก็ตามการนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอื่นดังนี้

5.1.2.1 มีระยะเวลาสำหรับดำเนินกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ เหมือนกับการพิจารณาคดี ปัจจุบันมีระยะเวลาเกิดขึ้นจากการนั่งพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง จึงควรจะได้มีการศึกษาเพื่อนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีในต่างประเทศมาปรับใช้

5.1.2.2 ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จะนำมาใช้

กระบวนการก่อนการพิจารณาต้องมีประสิทธิภาพเหมือนการพิจารณาในศาล พยานหลักฐานที่ได้มาสามารถรับฟังได้ในชั้นพิจารณาคดี สามารถยุติข้อพิพาทได้ และเป็นวิธีการที่สามารถลดปริมาณคดีในศาล ได้เหมือนกระบวนการพิจารณาและพิพากษาโดยศาล กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีสามารถทำหน้าที่ดังกล่าว ได้เหมือนการพิจารณาคดี จึงควรนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้

5.1.3 ความจำเป็นที่ต้องนำมาใช้

มีความจำเป็นประการใดหรือไม่ที่ประเทศไทยจะนำเอาวิธีการดังกล่าวมาใช้ ผู้เขียนจะแยกเสนอเป็นหัวข้อดังนี้

(1) การพิจารณาคดีแฝงในปัจจุบัน

ปัจจุบันคดีความต้องฟังการสืบพยานในศาลเพียงอย่างเดียว ไม่อาจดำเนินกระบวนการอื่นใดได้อีก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมิได้กำหนดกระบวนการอื่นที่จะค้นหาข้อเท็จจริงในคดี ทำให้ข้อเท็จจริงยุติและระงับข้อพิพาทในคดีเอาไว้ หากมีการนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้ จะลดการฟังพาดการสืบพยานในศาลได้

(2) นำเวลาที่มีอยู่มาใช้ในดำเนินกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี

การนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมารองรับระยะเวลา นี้ จะทำให้มีกระบวนการอื่นที่สามารถจัดการกับคดีที่ค้างอยู่ในกระบวนการพิจารณาได้ โดยไม่ใช่วิธีการสืบพยานในศาล

(3) เพื่อลดจำนวนสถานที่และบุคคลากร

คดีแพ่งต้องพิจารณาสืบพยานในศาลเพียงอย่างเดียว หากมีการนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้ วิธีการบางอย่างในกระบวนการนี้จะสามารถลดบุคคลากรและลดสถานที่ที่จะใช้พิจารณาลงได้

(4) ให้นักกลางภายนอกมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี

เพื่อลดการเพิ่มอัตรากำลังของเจ้าหน้าที่ที่จะเข้ามารับผิดชอบคดี ควรนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้ เพราะสามารถดำเนินการนอกศาลได้ แต่ศาลมีหน้าที่เป็นผู้บริหารงานคดี กำหนดกระบวนการต่าง ๆ ให้คู่ความไปดำเนินการ ทำให้สามารถดำเนินคดีได้หลายวิธี ส่งผลให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องเพิ่มบุคคลากรและสถานที่

(5) ผลต่อการพิจารณาคดี

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดี มีวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีหลายรูปแบบ คู่ความสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเภทคดีหรือประเภทข้อเท็จจริงที่จะค้นหาได้

การมีกระบวนการก่อนการพิจารณาจะทำให้มีการกรองข้อเท็จจริงก่อนพิจารณา ส่งผลให้ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีเข้าใจข้อเท็จจริงในคดีได้ดี ทั้งก่อนสืบพยานและเมื่อตัดสินข้อพิพาท ทำให้อำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(6) ทำให้คดีสามารถยุติไปได้โดยไม่มีคำพิพากษา

การนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมีวิธีการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีอื่น ทำให้คดีความสามารถยุติไปได้โดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ส่งผลให้คดีเสร็จไปจากศาลได้รวดเร็วขึ้น

5.1.4 วัตถุประสงค์ในการนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้บังคับในประเทศไทย

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีที่ใช้ในประเทศคอมมอนลอว์ มีลักษณะที่สอดคล้องกับการพิจารณาคดีแห่งของประเทศไทย เพราะ

- (1) มีระยะเวลาสำหรับสำหรับการดำเนินกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี
- (2) สามารถปรับปรุงกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี ที่มีในประเทศไทยให้เข้ากับกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีที่จะนำมาใช้ได้
- (3) การนำมาใช้ทำได้ง่าย ด้วยการกำหนดให้มีกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีขึ้น ในระหว่างเวลาที่รอการพิจารณาคดีจากศาล ก่อนการพิจารณาคดี

5.1.4.1 ความมุ่งหมายในนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้

การปรับปรุงกระบวนการก่อนการพิจารณาควรมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- (1) ช่วยให้การพิจารณาคดีแห่งสามารถกระทำได้รวดเร็ว
- (2) ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของกลุ่มความ
- (3) เพื่อปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีแห่งให้มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และเป็นธรรม
- (4) มีวิธีการที่สามารถค้นหาข้อเท็จจริงในคดี และสามารถระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่น
- (5) ส่งเสริมการพิจารณาคดีในศาล สามารถนำข้อเท็จจริงที่ได้จากกระบวนการก่อนการพิจารณาไปใช้ในการพิจารณาคดีได้

(6) นำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้เพื่อลดปริมาณคดี

5.1.4.2 ประโยชน์จากนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้

- (1) มีกระบวนการพิจารณาคดี ที่สามารถทำหน้าที่ยุติข้อพิพาทให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีได้อย่างรวดเร็วไม่ล่าช้า โดยไม่ต้องอาศัยการพิจารณาพิพากษาในศาล

- (2) คู่ความมีทางเลือกใช้วิธีการที่มีในกระบวนการก่อนการพิจารณา ให้เหมาะสมกับคดี เพื่อที่จะค้นหาและนำข้อเท็จจริงเข้ามาสู่สำนวน
- (3) มีกระบวนการก่อนการพิจารณา ที่มีประสิทธิภาพเหมือนการพิจารณาคดีในศาล
- (4) มีกระบวนการถ่วงดุลข้อเท็จจริงทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน การสืบพยานในศาล

5.2 ข้อเสนอแนะในการนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้

ในหัวข้อนี้จะเสนอว่าประเทศไทยควรมีกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีหรือไม่ และควรมีในรูปแบบใด และจะเสนอว่ากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีของต่างประเทศ จะปรับใช้กับรูปแบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยได้หรือไม่

5.2.1 ควรนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมาใช้หรือไม่

การพิจารณาคดีแพ่งของประเทศไทย หากนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีของต่างประเทศมาใช้ จะไม่ต้องปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศไทยมาก และสามารถทำได้ง่ายเพราะบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม เช่น เจ้าพนักงานศาล ผู้พิพากษา คู่แข่งกับกระบวนการที่จะนำมาใช้ได้ ประกอบกับมีการพิจารณาคดีแบบต่อเนื่อง ทำให้มีระยะที่จะดำเนินกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่งได้ หากมีการนำกระบวนการดังกล่าวมาปรับใช้ จะเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะทำให้ปริมาณคดีในศาลลดลง สามารถใช้ประโยชน์จากข้อเท็จจริงที่ได้มาจากกระบวนการก่อนการพิจารณา ลดการสืบพยานและลดจำนวนวันที่จะต้องใช้สืบพยานลง ทำให้มีระยะเวลาที่จะใช้ในการพิจารณาคดีในเรื่องอื่น ๆ มากขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้

5.2.2 ลักษณะกระบวนการที่จะนำมาใช้

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีต้องกระทำโดยศาล กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีที่นำมาใช้ควรมีหัวใจสำคัญ คือ สามารถทำข้อเท็จจริงให้ปรากฏในสำนวนความ และสามารถกระทำได้นอกศาล กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีที่จะนำมาใช้ควรมีลักษณะดังนี้ คือ

5.2.2.1 ให้คู่ความมีส่วนร่วมในกระบวนการก่อนการพิจารณา

การให้คู่ความเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาคดี จะมีผลดีคือคู่ความจะรู้ข้อมูลในคดีได้ดีที่สุด และรู้ว่าจะนำข้อเท็จจริงมาสู่สำนวนความด้วยวิธีการใด ใช้วิธีการใดจึงจะ

เหมาะสม ดังนั้นคู่ความจึงควรมีส่วนร่วมในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่ง โดยมีศาลเป็นผู้ควบคุมความถูกต้องและเหมาะสม

5.2.2.2 กระบวนการก่อนการพิจารณาจะต้องเป็นระบบ

กระบวนการก่อนการพิจารณาควรมีลักษณะเชื่อมโยงกัน ระหว่างวิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ มีการกำหนดว่ากระบวนการใดควรทำก่อนหลัง กระบวนการใดคู่ความทำได้เอง กระบวนการใดที่ต้องกระทำร่วมกับศาลหรือคู่ความอีกฝ่าย หากกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีมีลักษณะเป็นกระบวนการ ที่เชื่อมโยงและเป็นลำดับ จะส่งให้กระบวนการก่อนการพิจารณาสามารถแก้ไขปัญหาในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งได้

5.2.2.3 ควรนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีในต่างประเทศมาใช้

แม้ประเทศไทยจะมีวิธีการที่อาจนำมาปรับใช้ในกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีได้ แต่กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่งควรมีประสิทธิภาพ สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำให้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ และสามารถระงับข้อพิพาทได้ ดังนั้นควรนำเอากระบวนการก่อนการพิจารณาคดีในต่างประเทศมาใช้ สนับสนุนการสืบพยานในศาลให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า กระบวนการก่อนการพิจารณาที่ใช้อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ มีลักษณะและวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ให้กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีสามารถค้นหาข้อเท็จจริง และนำข้อเท็จจริงมาใช้ในชั้นพิจารณาคดีได้ ดังนั้นการนำกระบวนการก่อนการพิจารณาของต่างประเทศมาใช้ ควรนำกระบวนการดังนี้มาใช้

5.2.2.3.1 นำเอากระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงมาใช้

กระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีมีหลายวิธี วิธีการที่ผู้เขียนเห็นว่าควรนำมาปรับใช้ได้แก่

(1) การบันทึกคำพยานนอกศาล

เป็นวิธีการสืบพยานนอกศาล ที่กระทำต่อพยานที่เป็นคู่ความหรือพยานที่เป็นบุคคลภายนอก กระบวนการนี้หากนำมาใช้ภายหลังจากที่ได้มีการกำหนดประเด็นข้อพิพาทจากคำคู่ความ กำหนดจำนวนพยานที่จะนำเข้าสู่ พยานเอกสารที่จะอ้างอิงประกอบการสืบพยานบุคคล และศาลสอบถามคู่ความว่าพยานบุคคลที่อ้างนั้น จะนำเข้าสู่ในประเด็นข้อใดในคดีแล้ว จะทำให้การบันทึกคำพยานนอกศาลสามารถกระทำได้ เพราะรู้ประเด็นที่สืบพยาน รู้ถึงพยานเอกสารที่จะใช้ประกอบการสืบ การบันทึกคำให้พยานนอกศาลจะมีการซักถามและถามค้านพยานเต็มรูปแบบเหมือนการสืบพยานในศาล จะทำให้ข้อเท็จจริงในคดีปรากฏในสำนวนตั้งแต่เริ่มพิจารณา ทำให้ตัวความ ทนายความ สามารถประเมินคดีของตนได้ว่า พยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักพอที่จะให้ศาลรับฟังได้หรือไม่ การที่คู่ความสามารถประเมินพยานหลักฐานของตนและ

คู่ความฝ่ายตรงข้ามได้ ตั้งแต่ก่อนศาลพิจารณาคดีจะเป็นแรงผลักดันให้คู่ความการประนีประนอมยอมกัน โดยการต่อรองผลประโยชน์ อันนำไปสู่การยุติข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นได้ดียิ่งขึ้น

(2) การสอบถามข้อเท็จจริงจากคู่ความฝ่ายตรงข้าม

การสอบถามข้อเท็จจริงจากพยานหรือคู่ความ ให้พยานตอบคำถามที่กำหนดไว้ เป็นวิธีที่มีค่าใช้จ่ายถูกและทำได้ด้วยการส่งคำถามไปให้แก่ผู้ตอบทางไปรษณีย์ ผู้ตอบคำถามต้องสาบานตนก่อนตอบคำถาม คำตอบที่ได้ถือเป็นข้อเท็จจริงในสำนวนและรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ ทนายความจะเป็นผู้เลือกใช้วิธีการสอบถามข้อเท็จจริง จากพยาน หรือจะใช้การสืบพยานนอกศาล โดยคำนึงข้อเท็จจริงที่จะได้จากพยาน ค่าใช้จ่ายในการใช้วิธีการความสะดวกในการค้นหาข้อมูลว่าจะเลือกใช้วิธีการใดให้เหมาะสมกับข้อเท็จจริงที่ตนประสงค์จะได้รับจากพยาน

(3) การขอให้รับรองข้อเท็จจริง

มีลักษณะเหมือนกับการสอบถามข้อเท็จจริงจากคู่ความหรือพยาน แต่เป็นการขอให้พยานรับรองเอกสารที่มีข้อความถูกต้องแน่นอนแล้ว เช่น หนังสือรับรองนิติบุคคล หนังสือมอบอำนาจ หรือใช้สำหรับการรับรองข้อเท็จจริงที่มีลักษณะที่แน่นอนแล้ว เช่น รับรองว่าพยานเป็นผู้ลงลายมือชื่อในเอกสาร เป็นผู้ทำเอกสารหรือไม่ การขอให้รับรองข้อเท็จจริงจะทำให้เอกสารที่ยังมิได้นำสืบพิสูจน์ต่อศาล มีความน่าเชื่อถือและรับฟังเป็นยุติได้เบื้องต้นทำให้คู่ความทราบได้ในเบื้องต้นว่า คดีความของตนมีพยานหลักฐานสนับสนุนมากพอที่จะสู้คดีต่อไปหรือไม่ ทั้งเป็นการผูกพันผู้รับรองว่าจะเบิกความในชั้นพิจารณาตามที่ตนได้รับรอง วิธีการนี้จะลดการใช้เวลาในการสืบพยานในศาล เพราะพยานได้รับรองเอกสารหรือข้อเท็จจริงแล้วไม่จำเป็นต้องสืบพยานด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน และมีเวลาที่ใช้ในการทำคดีอื่นมากขึ้น

(4) การเปิดเผยพยานหลักฐาน

เป็นวิธีที่กำหนดให้คู่ความทุกฝ่ายเปิดเผยพยานของตนให้อีกฝ่ายรู้ เพื่อไม่ให้เกิดการปกปิดพยานหลักฐาน และทำให้คู่ความได้มีโอกาสประเมินคดีของตน ว่ามีโอกาสแพ้หรือชนะมากน้อยเพียงใด หากต่อสู้คดีต่อไป เมื่อสามารถประเมินจุดอ่อนจุดแข็งของฝ่ายตนและฝ่ายตรงข้าม อาจนำไปสู่การประนีประนอมแทนการต่อสู้คดี รวมทั้งศาลอาจใช้วิธีการวินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นตัดสินคดีโดยไม่ต้องสืบพยาน เพื่อยุติคดีที่ต่อสู้อย่างไม่มีความสุขได้

5.2.2.3.2 การประชุมก่อนการพิจารณาคดี

การประชุมก่อนการพิจารณาคดี จะกระทำระหว่างศาลกับคู่ความทุกฝ่ายเพื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทจากคำคู่ความ ตรวจสอบคำคู่ความว่ามีข้อบกพร่องหรือไม่ และอนุญาตให้แก้ไขไปในคราวเดียวกัน เมื่อกำหนดประเด็นข้อพิพาทในคดีแล้วศาลอาจสอบถาม

จำนวนพยานที่จะนำเข้าสู่สืบว่ามีพยานบุคคลที่ปาก พยานเอกสารที่ฉบับ ต้องหมายเรียกพยานหรือไม่ พยานบุคคลที่อ้างจะเบิกความในประเด็นใด และในประเด็นที่พยานบุคคลจะเบิกความมีพยาน เอกสารสนับสนุนหรือไม่อย่างไร ทั้งอาจกำหนดให้มีการสืบพยานนอกศาลโดยกำหนดวันเวลาที่ จะดำเนินการไว้ รวมทั้งอาจกำหนดให้ใช้การสอบถามข้อเท็จจริงหรือขอให้รับรองเอกสารแทนการ สืบพยานบุคคล การประชุมก่อนการพิจารณาจะมีการกำหนดตาราง ให้คู่ความปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัด เพื่อให้กระบวนการก่อนการพิจารณาสามารถดำเนินไปได้

การประชุมก่อนการพิจารณาจะเป็นกระบวนการสนับสนุนให้ วิธีการค้นหาข้อเท็จจริงทุกวิธีการได้ผล เนื่องจากการค้นหาข้อเท็จจริงไม่ได้กระทำโดยศาล การ ประชุมก่อนการพิจารณาจึงเป็นเสมือนการให้ศาลเข้ามาเป็นผู้กำกับ กระบวนการก่อนการพิจารณา ให้สามารถกระทำได้โดยศาลไม่ต้องกระทำ และเป็นกระบวนการที่ศาลจะใช้เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดในระหว่างการค้นหาข้อเท็จจริง เมื่อปัญหาหรือข้อขัดข้องได้ถูกแก้ไขแล้ว กระบวนการต่าง ๆ ย่อมสามารถดำเนินไปตามที่กำหนดไว้ได้

การประชุมก่อนการพิจารณาจะกระทำอีกครั้งภายหลังค้นหา ข้อเท็จจริงเสร็จแล้วเพื่อสรุปสำนวนความ และเตรียมแนวทางการสืบพยานในศาลต่อไป ในการนี้ ศาลอาจสอบถามคู่ความว่าต้องการให้มีการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีอื่น ๆ หรือไม่ก็ได้ กระบวนการ ประชุมก่อนพิจารณาคดีจึงเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการก่อนการพิจารณา ที่ควรจะนำมาใช้

5.2.2.3.3 นำเอากระบวนการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีอื่นมาใช้

กระบวนการก่อนการพิจารณาคดี นอกจากนำข้อเท็จจริงเข้าสู่ สำนวนความ จะต้องสามารถยุติข้อพิพาทได้ หลังจากคู่ความได้ค้นหาข้อเท็จจริงในคดีเสร็จสิ้น หากมีการนำเอาการยุติข้อพิพาทด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การไกลเกลี่ย การประนีประนอมยอมความ ระหว่างคู่ความด้วยกันเอง อนุญาโตตุลาการ มาใช้จะทำให้คดีสามารถยุติได้ เพราะมีข้อเท็จจริงพอ สำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดเหมือนการสืบพยานในศาล การยุติข้อพิพาทด้วยวิธีการอื่นจะเป็น กระบวนการสำคัญ ที่จะทำให้กระบวนการก่อนการพิจารณาคดีปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาล

5.2.2.3.4 นำเอาการบริหารงานคดีมาใช้

การให้ศาลเข้ามามีบทบาทในกระบวนการก่อนการพิจารณา เพื่อ สนับสนุนกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีให้ดำเนินไปได้ โดยถือว่าเป็นหน้าที่ของศาลในการที่ จะรับผิดชอบต่อก็คติความที่เข้ามาสู่ศาล ให้เสร็จไปจากศาลอย่างรวดเร็วและยุติธรรม ผู้พิพากษา จะต้องเข้ามามีบทบาทในการประชุมก่อนการพิจารณาคดี กำหนดประเด็นข้อพิพาท และการยุติข้อ พิพาทด้วยวิธีอื่น โดยใช้ประสบการณ์ของผู้พิพากษาในการดำเนินกระบวนการต่าง ๆ จะทำให้การ พิจารณาคดีไม่ล่าช้า

เมื่อได้ศึกษารูปแบบกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่งที่ใช้ อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะลด ปริมาณคดีที่ศาลจะต้องพิจารณาลง โดยไม่ต้องแก้ไขปัญหาคด้วยการเพิ่มบุคลากรและจัดตั้งศาลเพื่อ รองรับคดี ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่แสดงให้เห็นว่า ไม่ได้นำเอาทรัพยากรที่มีในกระบวนการ ยุติธรรม หรือทรัพยากรจากองค์กรอื่น ๆ มาใช้ หากนำกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีแพ่งมาใช้ จะเป็นประโยชน์แก่คดี และเป็นส่วนเสริมการพิจารณาและสืบพยานในศาล อันจะช่วยแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งของไทยได้

5.2.3 การนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้อาจกระทำได้ดังนี้

การนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาใช้ จะต้องมีแนวปฏิบัติที่รองรับการดำเนินการ ของคู่ความ การนำมาใช้อาจทำได้โดย

5.2.3.1 ออกเป็นกฎระเบียบของศาล

การออกเป็นระเบียบปฏิบัติของศาลให้คู่ความปฏิบัติตาม สามารถกระทำได้ เหมือนที่ใช้อยู่ในศาลพิเศษของไทย การออกเป็นระเบียบศาลจะมีประโยชน์คือ สามารถแก้ไข ปรับปรุงกฎระเบียบได้ง่าย สามารถปรับปรุงระเบียบข้อบังคับให้เหมาะสมกับศาลแต่ละประเภทได้ การออกเป็นระเบียบศาลหากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ย่อมใช้บังคับได้เหมือนกฎหมาย ทั้งนี้ โดยมีศาลยุติธรรม ทำหน้าที่ตรวจสอบแบบระเบียบให้มีความเหมาะสม และกำหนดบทลงโทษ หากมีการฝ่าฝืน ก็จะทำให้คู่ความปฏิบัติตามระเบียบ โดยไม่ต้องออกเป็นกฎหมาย เพราะการออก กฎหมายใช้เวลานานกว่าจะใช้บังคับได้ กับทั้งมีข้อบกพร่องจะไม่สามารถแก้ไขได้ง่าย และจะ ก่อให้เกิดข้อบกพร่องในกระบวนการก่อนการพิจารณาไปอีกนาน

5.3.1.2 แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การออกเป็นกฎหมายกำหนดให้มีกระบวนการก่อนการพิจารณาขึ้น สามารถ กระทำได้เหมือนการใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้อยู่ในประเทศไทย การ ออกเป็นกฎหมายจะมีประโยชน์คือสามารถแก้ไขปรับปรุงกระบวนการได้ยาก ทำให้ทุกฝ่าย ตระหนักถึงปัญหาและความสำคัญของกระบวนการก่อนการพิจารณาว่า กระบวนการจะถูกบังคับ ใช้เพื่อประโยชน์แก่คดีความ เมื่อกระบวนการก่อนการพิจารณากำหนดโดยกฎหมายแล้ว การแก้ไข ทำได้ยาก จะเป็นเหตุให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันในการบังคับใช้

การนำกระบวนการก่อนการพิจารณามาบังคับใช้ ย่อมเกิดปัญหาอยู่บ้าง เพราะ เป็นกระบวนการที่ไม่เคยใช้มาก่อน หากได้มีการชี้แจงแก่องค์กรที่เกี่ยวข้องให้ทราบถึงบทบาท หน้าที่ขององค์กรในแต่ละด้านว่าจะได้รับข้อดีข้อเสียอย่างไร ในการนำกระบวนการก่อนการ พิจารณาคดีมาใช้ น่าเป็นทางให้มีการบังคับใช้ได้ และหากมีการปรับปรุงการกระบวนการ

พิจารณาคดีแพ่งโดยมีกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี จะทำให้ลดปริมาณคดีในศาล ลดการ
สืบพยานในศาล ลดค่าใช้จ่ายในคดี จะทำให้การพิจารณาคดีแพ่งเป็นไปได้โดยสะดวกรวดเร็ว และ
อำนวยความยุติธรรมแก่สังคมได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย